

הרבי אריה יצחק שבט

**נמרוד - צדיק או רשע
הצעה חדשה לחטא ذור הפלגה**

ואהשי-פרקיט

- א. שמו
 - ב. מקומו ותקופתו
 - ג. עסקו
 - ד. חטא ذור הפלגה
1. העיר או המגדל - מה העיקרו?
2. פירוש "וועשה לנו שט פן נפוץ"
- נספח: תפוצה על פני הארץ - יתרון ולא עונש

⌘ ⌘ ⌘

מבין שבעים הצעאים של נח המפורטים בפרק י' של ספר בראשית, התורה הרגישה צורך להרחיב את הדיבור על נמרוד בלבד.

ובני חם ומצרים ופוט וככגע ובני כוש שבא וחווילה וסתבא ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ובדן. וכosh ליד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ. הוא היה גבור哉 לפני ה' על כן יאמר נמרוד גבור哉 לפני ח'. ותהי ראשית מלכטו בבבל וארך ואקד וככלנה בארץ שנער. מן הארץ היה יצא אשור וייבן את נינווה ואת רחבת עיר ואת כלח. ואת רסן בין נינווה ובין כלח היא העיר הגדלה (ו-יב).

למרות המסורת שמattaות את נמרוד באור שלילי ביותר, מהפשת בלבד משתמש שנמרוד היה דזוקא צדיק שהיה צד את החיים להעלותן על המזבח כעולה "לפני ה'" (אפילו מוזגש פעםיים) וכדברי האבן עוזא. אם כן, מני נשתרש האמונה שנמרוד היה רשע? מעבר לחשיבותה וחינויתה של המסורת והتورה בעל פה לכשעצמה להכריע במקרים כמו שלנו,¹ אם נמרוד היה צדיק או רשע, ברצונו להציג על פי פשותו של מקרה שככל פרט ורמז על נמרוד מוכיח את רשותו.

1. כמש"כ הרמביין, "רבותנו ידעו רשע בקבלה", למרות שניתן מהכתוב להבין את החפק.

א. שמו

ניתן להציג כמה אפשרויות למקורו של השם נמרוד המצביע על מרידה. קשה להניח שהוריו העניקו לו שם זה. יש לשער ששם זה הוא פינוי שהדביקו בו בני זרו או בני הדורות הבאים על פי התנהגותו המרדיות. אפשרות אחרת היא, שנמרוד בחר **בכינוי זה** בעצמו כעין הצהרת אידיאולוגית.² דומה הדבר למה שכטב הרמב"ם בהל' תשובה ב, ד (עייף בבל ר'יה טז, ב): "מדרכי התשובה להיות השב... (ו) מתרחק הרבה מן הדבר שחתא בו ומשנה שמו כלומר אני אחר ואני אותו איש שעשה אותן המעשים". אכן השם "נמרוד" מתישיב יותר עם הגישה הזאת, שאם כינויו אחוריים בשם זה היו נקבים בשם נמרוד, מורד, או המריד במקומם נמרוד, שהוא בלשון מדבר עתיק.³

יתכן שבתור המלך הראשון בעולם, היה זה נמרוד שקבע את התקדים שאומץ על ידי שלשות רבות אחורי שהמלך בוחר לעצמו שם-כינוי כמו פרעה, אבימלך, בן חזק וצדוק.⁴ ראייה לכך שזהו כינוי, שהרי שמו של נמרוד אינו מופיע בראשיות בני כוש. "ובני כוש טבא וחכילה וסבתא ורעמא וסבתכא ובני רעמה שבא וודזן". כבר בעברים לרשימת הדור הבא (ובני רעמה...) ואין זכר לנמרוד! רק בפסוק הבא מובא "וכوش ילך את נמרוד והוא החל להיות גיבור בארץ". יתכן ששמו המקורי מופיע בראשימה, ונמרוד הוא כינויו של אחד מהם.

לעומת זאת, אפשר לומר שנמרוד הוא אכן **שם מלידה**, ואי הופעתו בראשימת בני כוש נובעת משנוול מאוחר יותר או מאישה אחרת, או מחמת חшибתו ופרסומו. לפי זה, יש לומר הפוך, לא **שמעשיו גרמו לכינויו**, אלא **שםו השפיע על מעשייו**. אפשר ששמו גרם במידה מסוימת את מעשיו. הרי ידועים הם דברי חז"ל "דשנא גרים" (ברכות ז, ב). הדברים קיבלו את חיזוקם בחכמת הנтар.⁵

² זהוי תופעה מוכרת בימיינו. העליות הציניות שקדמו להקמת המדינה, או באו עימה, נטו לעומת הן את שמותיהם הפרטניים והן את העבריים. כיום רבים בוחרים לעצם שמות, שגם אם עבריים הם, בכלל ואצל צאלאומי נשמע מהם.

³ ברם, לפי הצעתו במשמעותו, ככל מלכוות ותכינויו לבנות עיריות נבע מרצון מרוד בה' ושהוא קיים ונומכיים למילכוות מסביב לקריה: "נמרוד", יתכן שאחרים הדביקו לו כינוי זה כשם שותפים בקריה. מילא מונetta הלשון ברבים: "נמרוד".

⁴ הדבר נהוג עד דורנו אצל האפיפיורים. כך נהג גם העריץ יוסף גונשיילי, שכינה עצמו בשם סטליון שפירשו ברוזל.

⁵ עיין למשל ברמביין (אמונה ובתחון פ' יט ע' תעיה בכתבי הרמב"ן, מהדורות מוסד הרב קוק): "שכל דבר ודבר נרמו בשם שיש לה", וכן בספר הגלגולים (פ' ט' מונא בא' אוצר הברית ע' רט): "ויהשם שקרין לו אביו ואמו בעת שניIMAL הוא נכתב לעלה, כי אין הדבר באקריא, כי הקב"ה מומין אותו בשם אבי ואמו שיקראו כן וכך ר' מאיר ור' יהושע בדקו בשמא".

אמנם, אין לנו עסק בנסתורות, להבין איך משפייע השם, אך ניתן להציג שחלק מכוונת חז"ל הוא שחשם שבחורים ההורים משפייע את במשור הנגלה, במובן החינוכי והפסיכולוגי, וזאת מכמה בוחינות: ראשית, בחרות שם הוא מבחינת החרורה מהוושבת של ת"י "אני מאמין" של ההזהה. משפחות רבות שהן חובי טבע או בעלי חיים, עם ישראל או ארץ ישראל בוחרים שמות בהתאם. מחרוגע שנולד נמרוד, נאמר לו ש"בבית זה מערכיכם מרדינות". שמא תשאל – כלפי מי מכון המרד, צ"ל שודאי לא כלפי ההורים עצם, ובוודאי לא כלפי איזה שלטון שלא קיים, אלא כלפי שמים, כפי שיבואר בהמשך.

שנית, האווירת החינוכיות שקלטה נמרוד בבית שבו גדל הייתה בהתאם להחרורה זו של מרדינות, בפרט שידעו לנו שהוא גידל בבית כוש בן חם, הענף המכלול והחצוף שבבני נח.

וודה, חניסיון מוכיה שכאשר יש לאדם שם פלאי ומשמעותי, יחסנו כלפיו מושפע על ידי שמו לאורך כל חייו, בבחינת "גבואה ש מגשמת את עצמה". יתכן שבעקבות ייחס החברה יאמץ בתת הכרתו את דפוסי ההתנהגות שמצוים ממנו.

ב. מיקומו ותקופתו

נמרוד בן כוש בן חם היה זור שני לאחר המבול. על בני דורו נאמר: "מלאה נפרדו איי הגוים בארציהם איש ללשנו למשפחתם בגוייהם" (בר' י.ד.). נמרוד היה כבר בשיא כוחו שנולד פлаг, שנקרא כך "כי בימיו (של אביו) נפלגה הארץ" (פס' כה). ככלمر מבחינת הגיל, נמרוד הגיע לגיל התנהגה בתקופה מגדל בבל, דור הפלגה.

ותיכון היה גר נמרוד? "ראשית מלכטו בבל וארך ואכד וכלהן בארץ שנער" (פס' י). כאמור, באוטה תקופה מסוימת על דור הפלגה "וימצאו בקעה באז שנער וישבו שם... ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמיים ונעשה לנו שם... על כן קרא שמה בבל כי שם בל שפת כל הארץ ושם הפיצץ כי על פני כל הארץ" (פ' יא). כמלך בבל באותו דור מסתברת דרשת חז"ל, שהוא היוזם של אותו מבצע (פרק זר' אליעזר פ'יא).

השווה לתנומתא פ' האזינו פס' ז, "לעלם יבודק אדם בשמות לקרו לבנו הראו לחיות צדיק כי לפעםיט השם גורם טוב או גורם רע". הסביר הרבה קוק וצ"ל בעין איה עליון (ברכות שם, פס' פ) שבאנשים פרטיטים אי אפשר להתבונן כל כך בהשפעת השם, משא"כ באנשים חשובים שהשאינם התחטמס על ההיסטוריה, כגון נמרוד. הסביר הרבה הרבה שماء גרים על פי ההרמונייה האמיתית שקיימת בין עבר הווה ועתיד בעולם האמת שמקורו בבריאות חז"מן" והוא חלק מעולם דשיךרא. לפיו ייל שפלג נקרא כך עוד לפני שנפלגה הארץ.

ג. עיסוקי

1. גיבור ציד

אם שמו, תקופתו ומיקומו של נמרוד מرمזים לנו על אישיותו הלא סימפתית, הרי מעשו ותעסוקותיו מבחרים זאת שבעתים. "הוא היה גיבור ציד לפני ה'", על כן יאמר לנמרוד גיבור ציד לפני ה''. חשוב העמיד פסוק זה בהקשרו. מדובר על שני דורות בלבד לאחר המבול. סבא-ירא נח, ויתכן גם סבא חם, עדין בחיים, ובוואדי סיפרו לנכדים שההיתר לאכילת בשר שניין זה עתה (ט,ב-ד) ניתן בדיעבד, נגד רצונו המקורי של הקב"ה. ניחא שוייתר הקב"ה ליצרי האדם שתאותה נפשו לאכול בשר, אך מיהו שיתפاء בעיסוקו בתדיירות ובפרוסום רב במקצוע המביש והאכזרי הזה, למרות שהוא יודע שرك עכשו התירו בשר בדיעבד! גם לפני היתר אכילת הבשר גידלו כאן ביתו (השווה חבל ויבל לזכר העור, הצמר ואולי אף לחלב וגבינה). לאחר שהותר הבשר ניתן היה ליטול מבשרם של אלה, ולא היה צורך בכך חיות המצוות בטבע. וניחא לפחות בארעיות או במזדמן כדי לטעם מהצבי והאייל, אך בתדיירות כזאת שמקנה לו שם ות Gehilah!! והרי ראיינו מפרשת ברכת יצחק לע יעקב שאין הבדל בין טעםם של גדי עזים לבין טumo של ציד. אין זה אלא שצדתו הייתה בשליל ה"ספרוט", ביזען שהמוסר האלוקי סולד מחדבר.

על כן מודגם פעריים, שנמרוד הוא "גיבור ציד לפני ה'", קלומר למרות שהוא יודע שה' רואה ואני מרוצה מקצוע החיציך, נמרוד עסק ומ�택ר בתהביבו. מעתה מובן מדוע הדור התפעל כל כך מגבורתו בצדיק ("על כן יאמר לנמרוד גיבור ציד לפני ה"). הם לא התפעלו מהטכניקה שלו בצדיק, אלא מעצם תעוזתו שאינו נרתע מלהתעסק במקצועו "לפני ה", רק שני דורות לאחר עונש המבול וההיתר בדיעבד לאכול בשר.

מבין כל גיבורו התנ"ך, היחידים שמצוים אותם כציידיים הם נמרוד ועשו, "מין שמצא את מינו".⁷

⁶ עי פי ראבייע על בראשית וט שאברחים אבינו בן 58 בעת פטירתו של נח. ועי ב"סדר הקורות בחומשי" לאליעזר שלמן, הוצאה משרד הביטחון, תשמ"א, ע' 19.

⁷ עי למשל באגרות הראייה (ח"א ע רל) שمعدיף הרבה קוק שהרב השוויב יסתפק בבדיקה הסכין והריאות אך לא יעסוק בעמלות השחיטה. "והאמת אגיד שאצלי מוצא חן סדר כזה, וזה יותר נטה לרוח ישראלי סבא. תלמיד חכם, איש רוחני, עם זה קבוע יהיה לעסוק בזביחת בעלי חיים ונשילת שממתם, אין זה מסכים עם רושי הלב הצללים". ואם ככה לגבי שחיטה, קיו' לגבי צידה שמוסיף כמה וכמה פעולות לא מוסריות כלפי בעלי חיים. ממש'יך יתכן שאפיפלו צד בשליל ה"ספרוט" שבדבר, ואין לך ניצול גדול מזה.

2. מלך

בנוסף למקצועו הכספי, נמרוד המציא מושג נוסף: "הוא החל להיות גבור בארץ", ופירשו בעלי הפשת (הרלב"ג, אברבנאל, נצי"ב ומלב"ם על זה"י) שהוא המציא את מושג המלוכה, למשול בשורה. "וთהyi ראיית ממלפתו בכל וארך ואנד וכלהה בארץ שנער".

נעמיד במצבה זו בהקשר ההיסטורי. מיהו זה שמשמעותו "יש מאין" את מושג השלטון והשורה וניצול אחרים? מדובר על שני דורות בלבד לאחר המבול, כשהמשמעות המצומצם של תושבי העולם הנשלטים הם בני-היהודים שלו(!) ומספרם אינם כל כך גזוע⁸ להזכיר שהתאחד במלוכה כדי להתגונן מפני אויב פולש. חרי כל העולם באותה חמורה, מי בכלל זוקק למלך!?

העולם הקדום היה בעל מבנה פטרארכלי. מטיבות טבעיות העמידו את זקני המשפה בראש החמורה, ועל פיהם יישק כל דבר. והנה, קם הצער מבין כל בני הדודים (শכলিলা גם את אביו, דודיו, סבו, וסבא רבא נח) ותווש את השורה מהזקנים - לא בזכות זקנותו או חכמו, אלא בכוח זרווע - "הוא החל להיות גבור בארץ... ותהי ראיית ממלכתו בבל וכוכי". המזאת השורה מעידה על אופיו של נמרוד.

זכורה לנו תגובתו של שמואל הנביא לבקשת ישראל להעמיד מלך לכל הגויים (שם"א ח). להתנגדותו הושיף הקב"ה: "כי לא אתה מסוי ממלך עליהם" (שם"א ח, ז). קל וחומר שהניסיון להדיח את מלך העולם רק שני דורות לאחר התגלתו במלוא גודלו בדור המבול נחשב לחזפה הרבה. חרי "ה' שפטנו ה' מתקנו ה' מלפנו הוא יושענו" (ישע' לג, כב) - הוא ולאبشر ודם.

את זאת ניתן לבדוק בלשון חז"ל (פסחים צ, ב): "נמרוד הרשע, שהמריד את כל העולם כולם עלי גמלפתו". כוונתם לומר שעצם ממלפתו (המצאת המושג בדור שוכלים הכירו את הבורא) הייתה מרוד. אם בספר דברים (יוז, ז) ובתקופת שמואל, כיש לפחות אמתלה להעיר את המלכות מהקב"ה לבשר ודם בטענת להיות "כל הגויים אשר סביבותי", רואים התנגדות כדילע - קל וחומר להיות

⁸ לפי חשבון פשוט: היו בדורו של כוש 16 גברים. מתוכם, במשפחות שטיפות ותולדותיהם באוטם דורות (ארם, כוש, מצרים, בכנען, גמר, שלח, ויוון) יש בממוצע 5 בניים למשפחה. לפ"ז, יוצא שבדורו של נמרוד היו 80 משפחות, בדור שלפניו 16, ובדורות שלפניהם עד 4, סח"כ מאה גברים בלבד(!) בעולם, שמהם נתפלגה הארץ.

הראשון להعبر את השרביט מהבורה לבשר ודם, לשעדיין אין טענה להיות הכל הגוים כי אין תקדים למלכות. בודאי שהקב"ה אינם מואים חילתה על ידי מלך אנושי. הבעיה היא פחות תאולוגית, אלא בעיקר מוסרית (למרות שכמובן השנאים קשורים). אין אף אדם זכות לשעבד או לנצל בני אדם אחרים, שהרי כולם נבראו בצלם אלוקים. כל בני האדם שווים הם, כשבודדים לפני הקב"ה. המצאת המלכות על ידי נמרוד מעידה אפוא על מריד כלפי שמייא, על חוסר מוסריות כלפי בני אדם, ועל חוסר כבוד כלפי זקניהם וקרוביו.

3. **בונה**
בנוסף לצידה ומלכות, התעסוקה השלישית של נמרוד הייתה **בנייה עיריות**. ותהי ראשית מملכתו בבל וארך ואכד וכלנה בארץ שנער. מן הארץ ההיא יצא אשר ויבן את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח. ואת רסן בין נינוה ובין כלח היא העיר הגדולה.
הפרשנים הקדמונים הראשונים והאחרונים חלוקים אם הנושא בפסוק השני הוא נמרוד⁹ (כחמש לפסוק הקודם) או אשר¹⁰. מצד הפשט נראה שהנושא הוא נמרוד. כבר ציין הרמב"ן אשר נקראות ארץ נמרוד על סמך הפסוק "ירעו את אשר בחרב ואת ארץ נמרוד בפתחיה" (מיכה ה,ה). נראה שיוזמתו של נמרוד לבניית העיר והமגדל שאחר כך נקרוו בבל, נמשכה בתנועת בנייה של הערים המצוינות בפסוק, מודיעו בעולם קטן של כמה עשרה בני דודים צרייכים לבנות **שמונה עיריות**: אם נבין את המנייע של נמרוד לבניית עיריות, נשלים את הבנת אישיותו ונוכל להציג פירוש חדש בהבנת פרשת דור הפלגה.

ד. חטא דור הפלגה

כבר עמדנו חז"ל על כך ש"מעשה דור המבול נתפרש, מעשה דור הפלגה לא נתפרש" (תנחומה נח,יח). ישן יותר מעשר גישות שונות להבנת חטא דור

9. כן הוא בתרגום אונקלוס ובתרגומו ירושלמי, ברמב"ן, חזקוני, שד"ל, מלבייס וועד, ור"ל שנמרוד יצא "אל אשר".

10. כך פירשו חז"ל במדרשי ומובה ברשי"י וספרותנו, וכי'כ רבא"ע ור' בחוי וועד.

הפלגה.¹¹ לאור מה שראינו עד כה באישיותו של נמרוד, היזום של בניית בבל, ובקריאה מדוקיקת בפשט ובקשר ההיסטורי, נסחה בעזיה להצעה כיון חדש. כבר רأינו שנמרוד הפריז בبنית עיריות רבות באופן אופן דיספרופורציונלי, במספר המשפחות בעולם. סיפור מגדל בבל מראה שלא המגדל היה העיקר, אלא העיר. הם אומרים איש אל רעהו "הבה נבנה לנו עיר ומגדל"; הקב"ה ירד לראות את העיר ואת המגדל; ולבסוף לאחר שהפיץ אותם ה' על פני כל הארץ: "ויחדלו לבנות העיר". מה אירע למגדל? נראה, לא המגדל אלא העיר. עיר זו לא הייתה הראשונה עלי אדמות. כבר קדם לנמרוד ולדור הפלגה קין, שלאחר שנידונו ל"ג ונד תהיה בארץ" נאמר עליו "ויהי בוגה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך". כבר אז נראה הדבר מוזר ומוזר - מודיעו צריכים متى מעת עיר? נראה שעבור קין הייתה בניה זו תגובה לגזירות נד ונד, פעולה למניעת גירוש שהיה נחלת אביו ואמו.

כמו כן, עברו נמרוד הייתה בניה עיר וגובה לחשש שהותיר אצל המבול. אמנס הקב"ה כרת את ברית הקשת, לבב יכרת כלبشر עוד ממי מבול, אבל בכך לא הובטחה האנושות מפני סוגיו עונשים אחרים, מותוכם גירוש וגולות.

את התרטשתו כלפי שמייא מתחילה נמרוד במלאת הצד, שהיא כאמור לעיל מנוגדת לחולטי להוראה הלכתית של הבורא האוסרת על האדם אכילתבשר. התרטשה זו מתאפשרת בהתפעלות על בני דורו - "על כן יאמר לנמרוד גבור ציד לפני ה'" - על אףו של ה' ועל חמותו.

בהמשך לכוכנתו לאחד את האנושות ולמנוע גירוש והגליה הוא ממנה עצמו למלך, וראשית מملכתו - בבל; כאן החל במלאת הבנייה. המטרה היא למנוע את "פָּנִים נְפֻרָץ עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ" - נחיה נעים ונדים ומגורשים.

עיר זו הייתה עיר מבצר, כלשונם "וַיַּעֲשֵׂה לְנוֹ שָׁט'" - ופירש בחזקוני,¹² ש' חזא מבצר, כפי שמשמעותו "וואלה **شمאות** בחצריהם ובטרוותם" (בראשית כה,טו), ושם, פס' יג, "וואלה **شمאות** בני ישמעאל **בشمאות**". שם (לו,מ) "וואלה **شمאות אלופי** עשו... למקומות **בשםותם**", וכן תרגום א"י (במ' לב,לח), "מוסבות שם" = "מקפן שורין (=חוומות) רמיון", וכן **משמעות** (שם"ב, ח,יג) "ויעש דוד שט". ככלומר, דור הפלגה רצוי לבנות עיר מבצר ("וַיַּעֲשֵׂה לְנוֹ שָׁט'" שמטרטתו: "פָּנִים נְפֻרָץ עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ", למנוע את הגלות הבאה).

11 עי בסיקומים בס' "הגות בפרשיות התורה" לר' נחשוני (ע' 34-37) ובפי' דעת מקרא, הוציא מוסד הרב קוק.

12 את נכוונות פירושו הוכיח ר' ים זידל; עי בפירוש דעת מקרא בפרשנו.

יושם אל לב, שלעומת "העיר" מודגש בספר הביטוי "כל הארץ": "ויהי כל הארץ שפה אחת... פן נפוץ על פני כל הארץ... ויפל כי אוטם שם על פני כל הארץ... כי שם בלב ח' שפט כל הארץ, ושם הפיצם ח' על פני כל הארץ".¹³ ככלומר, האנטי-תיזה של "העיר" הוא התפוצה או גלות על פני "כל הארץ". עונשם הוא במידה נגד חטאם - "ויפץ ח' אוטם שם על פני כל הארץ" היא תשובה ל"יפן נפוץ על פני כל הארץ". לעומת ניסיונות למונע מהكبיה את האוים של עונש הגלות שהופעל כבר נגד אדם וחווה, קין, דורו המבול, בא הקביה והפיצם בצורה קיצונית ביותר - "ויחדלו לבנות העיר".

איינני טוען שבנינו של כל עיר מהוות בעיה אידיאולוגית או תיאולוגית חיה. אדרבה, נצטוונו "לעבדה ולשמרה", ולאחר מכן במצאות יישוב ארץ ישראל "שלא נזובה לשמה" (לשון הרמב"ן, הוספותיו לספרה"מ, עשה ד'). אך כאשר הבניין מהוות סמל לקביעות נגד רצון ח' ועונש הגלות הוא מהוות מרد. כן הוא אצל קין, וכל וחמור אצל נמרוד ודור הפלגה. ואם תרצו המשחה מודרנית - היום אצל היהודים שבונים בתים קבועים גדולים של אבן בחו"ל כביתי להשלמתם עם דירותם שם ושכחת העraiות ומעונש האלקי שבגלות, ייאוש וחוסר עניין בכאלה בדברי החותם סופר (שו"ת יו"ד סי' קלח). בניה כזאת היא ניסיון נוסף להתבצר לעומת עונש הגלות ואין סופה להתקיים.¹³

נספח: תפוצה על פני כל הארץ - יתרון ולא עונש

מחבר אמר ר' זה הציג את התפוצה על פני כל הארץ כעונש שממנו חשובים נמרוד ואנשי דורו, ובו מעنى השבביה את הדור שהועז לבנות עיר הבאה למנוע את הגליותם ואת גירושם. באור זה הוא מעמיד גם את מעשהו של קין "ויהי בונה עיר" כמעשה שליל. ואולם אם כך לא ברור מודיע לא עונש כבר קין על כך.

דוגמה שעולמנו בניו משני כיונים מנוגדים, אשר החחד מהם מיוצג על ידי הבעל והשני על ידי קין, וכל אחד מהם מייצג בשמו את הכוון. הבעל היה רועה צאן, וכבר מכירם אנחנו מדברי ימי האנשות מאז ומתמיד שרוועי צאן לא קידמו את העולם ולא פיתחו אותו. אין הם קבועים במקום אחד באופן המאפשר

13. עי' איך הרבה את ערך הפסוק: "галתיה יהודה מעוני... היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח" - "זה אם מצאה מנוח לא הייתה חזרות", ובתורה תמיינה שם: "הזרעה הזאת יקרה היה מעד בחשופת הבהיר, וזה קולה ישמע בכל דור ודור עד הימים הזה", וכי"כ היעב"ץ (סדר בית יעקב ע' יג) והמשך-הכמה (ויקרא כו, מ') בהתראותם נגד המשלימים והמנצרים את עצםם בגלות אירופה.

* נספח מאות חורץ (א"ד).

ומושך אותם לפתח את המקום, והם רק מנצלים את הטבע הנפרש לרגליהם. מבחינה זאת הבעל כשמו כן הוא: חיים ללא מטרה ולא ייעוד.

לעומתו חייו של קיון חסרי קניין המостиיפים ומפתחים עוד ועוד. כך הם חיים של עובד האדמה המשורש בקרקע ופתחה אותה עוד ועוד. כן הוא מה שמשרשר בקרקע עד שעל אף שנענש ב"גע וננד מהיה בארץ" אין הוא מותה על פיותו ובניהם, גםם שלא הוא יכול להינות מכך, אלא בנו. מבחינה זאת גוברים חי קיון על חייו של הבעל, והמשך האנושות מתפתחת מקין ולא מהבעל.

מאייד גיסא, ריכוזיות יתר של האנושות ובניהם באתר אחד מותירים את הארץ כולה לשמה ולחיות הארץ. גם זו אינה מטרת הבירה, שהיא לעבד ולשמור על הארץ כולה. משום כך גור הקב"ה על קיון שהיה נע וננד, הינו שהיה עליו למלא את מקומו של הבעל שלחטונו הוא עצמו גרים. מעתה ואילך מעשה של בניה על ידי קיון אינו מהוות סתיויה לפיזורו של האנושות על פני כל הארץ, אלא השלמה של מגמה זו.

מבחינה זו הנטייה לריכוזיות שאוותה יוזם נמרוד ואוותה ביצעו אנשי דור הפלגה הינה חוזרת לנצח שהעולם ישתחת על האידיאולוגיה שהנהיל קין לעולם. מלאכת הצד של נמרוד אף היא משורת מגמה זו, ומביאה לידי השחתתו העולם והרס הטבע. הפצת האנושות בעולם הינה מבחינה זו התורפה למכה שרצו היה נמרוד להנحال לעולם.

לא כך רצה הקב"ה לבנות את עולמו. הוא רצה בשילוב שיש בין המגמה להסתగות ולפיתוח מקומי לבין מגמת ההתפשטות וראיות העולם כולם כביתו של האדם. ראה לכך מאבן היסוד שהותיר הקב"ה בעולם עם השחתתו במבול, אכן זו הייתה מרכיבת מנוח שהוא מזרען של שות, ומאשתו נעמה שהיא מזרען של קיון (עי' רשי' בראשית ז, כב) - אי אפשר לו לעולם אלא זה, ואי אפשר לו אלא זה. להמשך בנייתו של העולם דרושה הייתה הסינטזה, שבה בא נמרוד להכרייע את הכהן לצד אחד בלבד.